

โครงการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

ศิริพร เลิศยิ่งยศ¹

Plans in line with community Villagers' Life : A Participatory Action Research in Tambon Kham Tahle So, Amphur Kham Thale So, Nakhon Ratchasima Province

Siriporn Lertyingyot

โปรแกรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 30000

Management Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University. 30000

* Corresponding author. E-mail address: appleza@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชน โดยตระหนักถึงวิถีชีวิตและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำมาวางแผนงานของชุมชนบนพื้นฐานของทุนชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชีวิตและศักยภาพของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้นำและกรรมการหมู่บ้านโคกแฝก กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้างและกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมจัดทำแผนชุมชนทุกขั้นตอนและนำมาสร้างข้อสรุปโดยใช้การบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่คนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ลักษณะครอบครัวขยาย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันตลอดเวลา มีการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อต่าง ๆ มาสู่ลูกหลาน โดยมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ข้อมูลทางด้านศักยภาพของชุมชน พบว่า ชุมชนมีศักยภาพหลายด้านที่สามารถนำมาใช้ประกอบในการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝก เช่น ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีสภาพดินดีไม่เค็ม ส่งผลให้ทำการเกษตรได้ผลดี ด้านการศึกษา มีโรงเรียนบ้านโคกแฝก ซึ่งเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ด้านการประกอบอาชีพของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก แบ่งตามวิถีชีวิตได้ 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรมีความเชี่ยวชาญตั้งแต่บรรพบุรุษและสามารถถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ได้ไม่จะเป็นการทำฟาร์มโคนม โคเนื้อ การปลูกผัก เป็นต้น 2) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง ส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่ มีความพร้อมรวมกลุ่มอาชีพเพื่อเสริมสร้างผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้าน เช่น พัฒนาผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงผิว ตัดเย็บผ้า เป็นต้น 3) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขายในชุมชน มีศักยภาพที่จะได้รับการส่งเสริมให้แปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อการจำหน่าย เช่น ปลูกผักปลอดสารพิษ การทำไข่เค็มดินปลวก เป็นต้น จากการศึกษาวิถีชีวิตและศักยภาพของชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกทำให้เห็นถึงโอกาสที่ชุมชนจะได้รับการพัฒนา ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) จัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก โดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนตั้งแต่ การศึกษาบริบทชุมชน จัดเวทีประชาคมเพื่อชี้แจง สร้างความเข้าใจกับประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน การสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพชุมชน จัดเวทีวิเคราะห์สภาพปัญหาและหาแนวทางแก้ไข โดยร่วมกันกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมพัฒนาชุมชนตามวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มอาชีพ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมคัดเลือกโครงการและวัดผลสำเร็จโครงการ จากกระบวนการมีส่วนร่วมครั้งนี้ ส่งผลให้เกิดแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกจำนวน 3 แผนงาน ได้แก่ แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพเกษตรกร แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง และแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพค้าขาย โดยแผนที่ได้มีความแตกต่างจากแผนที่หน่วยงานภาครัฐการจัดทำขึ้น เพราะส่วนใหญ่เป็นแผนที่ถูกกำหนดเพื่อประกอบการจัดสรรงบประมาณเท่านั้น การจัดทำแผนชุมชนครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ยึดวิถีชีวิตและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งได้แก่ เงินทุน ทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด การแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

¹งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) : “ความเห็นในรายงานผลการวิจัยเป็นของผู้วิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป”

เพื่อหาแนวทาง/กิจกรรมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนด้วยตนเอง มีการตัดสินใจร่วมกับประชาชนอย่างจริงจัง รวมถึงสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนหมู่บ้านโคกแฝกเล็งเห็นความสำคัญและสมัครใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝก อันเป็นแนวทางขับเคลื่อนและเกิดการพัฒนาหมู่บ้านได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: แผนชุมชนชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

This research give to opportunities for people participation. They analysis problems and needs of the community. They recognizing the life and potential that exists in the community on the basic of community plan. the objectives of this research were 1) to study the potential of community life and people in the Khok Phak village, Kham Thale So, Nakhon Ratchasima, 2) to create the community plans that corresponds to the living by the cooperation of people in the Khok Phak village, Tumbon Kham Thale So, Amphur Kham Thale So, Nakhon Ratchasima. The samples of this research were Khok Phak village leaders, board of directors, agriculture group, labor group, and merchandise group. The research focused on the cooperation of the community in every process to create the plans that correspond to their living. Then, the results were explained by using descriptive analysis.

The results found that the majority of Khok Phak's lifestyle is extended family (living together and supporting each other). They pass down their way of life and religion's belief to their lineage. The potential community data were found that this community has many potential to be supported in forming community plans which related to Khok Phak's living. For instance, their good natural source is advantage in agriculture. Second, their education, Ban Khok Phak School is a fundamental in encouraging their community to participate in educational management and learning process development continually. Third, their occupation can be divided by their living into 3 groups as follows; 1) Agricultural group, their ancestors are expertise in this field for ages and they carried on their skills to next generation such as dairy farming, cattle farming, vegetable planting etc. 2) Labor group, most of them are new generation which are grouped to produce their local products such as skin cream products, sewing etc. 3) Merchandise group, they will transform their local products for selling such as organic planting, termite-soil-salted-egg making, and etc. From the study of the lifestyle and the potential community of Khok Phak village, this is a good opportunity of its community to be developed. Therefore, the researchers decided to use Participatory Action Research (PAR) to forming community plans which related to their living. This plan emphasis on the participation of Khom Phak people which are; studying the context of the community, making the community understand about the plan, providing the community forum to clarify the issues and to analyze the potential community and the problems, finding the solutions including the participation of planning and developing the activities of the community in each occupation. This participation leads to establish three community plans that correspond to the lifestyle of agricultural group, labor group and merchandise group in the Khok Phak village. These plans are different from the prior plans of the state agencies which determined by the Government to allocate its budget only. In this community plans, the researchers considered on the lifestyle and the potential of community which are the capital, the resources, the wisdom, the culture, and the environments. It's emphasized on the participation of the community to find the way to develop activities and solve their own problems. In addition, they had a chance to share their opinion and learning, to agree with the suggestions and the decisions, and to generate a collaborative learning and share the sense of ownership. These mentions can encourage the Khok Phak people to realize the importance of the plans, and to participate willingly in the preparation of community plans which correspond to their lifestyle. This can be a principle to develop their living more strongly and sustainably.

Keywords: plan in line with community life, participation of villagers

บทนำ

ตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ.2550 – พ.ศ.2554 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ซึ่งวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย (1) เสริมสร้างศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ด้วยกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ พัฒนาเป็นแผนชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนฐานของการพึ่งตนเอง และการพึ่งพิงซึ่งกันและกันในท้องถิ่น (2) พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตบนฐานความเข้มแข็งของชุมชนและการใช้ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีดุลยภาพ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ และแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการ (3) เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับระบบนิเวศได้อย่างเกื้อกูล สามารถอนุรักษ์ พื้นฟู เข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2543)

การที่ชุมชนจะมีความเข้มแข็งและสามารถอยู่บนฐานการพึ่งตนเองได้นั้น ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ด้วยการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนเพื่อนำมาจัดทำแผนชุมชน ถือเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การกำหนดทิศทางของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการจัดทำแผนชุมชนที่ผ่านมา มีหลายคนเข้าใจว่าเป็นเรื่องของผู้นำเสนอตัวเข้ามารับใช้ประชาชน หรือเป็นหน้าที่ของหน่วยงานพัฒนาต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน อย่างไรก็ตามการจัดทำแผนชุมชนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องเกิดจากกระบวนการจัดการและกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยให้สมาชิกร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหา และเรียนรู้ร่วมกัน (Thiengkamol, N., 2005) พร้อมทั้งกำหนดกิจกรรมตามแผนที่คิดขึ้นมาเพื่อนำไปสู่การพัฒนา และการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง หน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่นอกชุมชนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนซึ่งเป็นเพียงหน่วยงานที่คอยให้การสนับสนุนเสริมพลังให้กับชุมชน (สุริยา, 2546; หนองส, 2551) ทั้งด้านความรู้ ทรัพยากรอื่น ๆ ดังนั้น เป้าหมายของการทำแผนชุมชนอยู่ที่การทำให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มคิดทำแผน การลงมือปฏิบัติ ไปจนครบกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ตามหลักการ “ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล รวมถึง

ร่วมรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน” โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “กระบวนการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม” อันเป็นกระบวนการที่สามารถสะท้อนปัญหา ความต้องการของชุมชนซึ่งเป็นรากแก้วของการแก้ไขปัญหาชุมชน และเป็นโอกาสในการแสดงศักยภาพของตนเอง เพื่อสร้างชุมชนของตนให้เข้มแข็งและยั่งยืน

ดังนั้น ตำบลขามทะเลสอเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอบางบาล ที่ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขามทะเลสอ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2539 ลำดับที่ 1045 (องค์การบริหารส่วนตำบลขามทะเลสอ, 2552) มีพื้นที่ทั้งหมด 39 ตารางกิโลเมตร หรือ 24,500 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลขามทะเลสอ 34.04 ตารางกิโลเมตร หรือ 21,275 ไร่ และพื้นที่เทศบาลตำบลขามทะเลสอ 5.16 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 3,225 ไร่ ด้านการประกอบอาชีพของชุมชนส่วนใหญ่ คือ อาชีพการเกษตร เช่น การทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง และการเลี้ยงสัตว์ เช่น โคเนื้อ ไก่ชน ส่วนอาชีพรอง ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั้งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม 2,926 คน หมู่บ้านโคกแฝก มีประชากร 1,135 คน หรือ 280 ครัวเรือน ซึ่งถือว่าเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรมากที่สุดในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลขามทะเลสอ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลขามทะเลสอ ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมควบคู่ไปกับอาชีพรับจ้าง นอกจากนี้ ยังมีการประกอบอาชีพเสริมอื่น ๆ เช่น การทำไข่เค็มดินปลวก และการผลิตปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำแผนของคนในหมู่บ้านโคกแฝกในระยะที่ผ่านมา พบว่า ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนทุกปี แต่แผนที่ได้ไม่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของคนในชุมชน ทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายและจากข้อมูลการเข้าร่วมในเวทีประชาคมของคนในชุมชนที่หน่วยงานภาคราชการจัดขึ้น พบว่า ประชาชนเข้าร่วมในเวทีประชาคมปี 2550 ร้อยละ 80 และปี 2551 เข้าร่วมร้อยละ 75 จะเห็นได้ว่าประชาชนเข้าร่วมในเวทีน้อยลง ซึ่งส่วนใหญ่คิดว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาคราชการที่ต้องดำเนินการ ส่งผลให้หน่วยงานภาคราชการต้องมึบทบาทในการคิดวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ไขและพัฒนาแทนประชาชนโดยยึดประสบการณ์ของตนเอง รวมไปถึงการบริหารจัดการงบประมาณแบบเบ็ดเสร็จ ทำให้แผนที่ได้ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและศักยภาพของคนในชุมชน อันส่งผลให้แผนที่มียุ่ยนั้นไม่สามารถนำไปพัฒนาพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น “โครงการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา” จะเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่น และมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง เพราะได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ปัญหา โดยตระหนักถึงวิถีชีวิต และศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขให้ตรงกับความต้องการและวางแผนของตนเองภายใต้ความสามัคคี ร่วมคิด ร่วมทำ อันจะเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผลที่ได้จะทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนชุมชนร่วมกันบนพื้นฐานของทุนตนเอง และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและศักยภาพของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาบริบทของชุมชนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้การสอบถาม สัมภาษณ์ จัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับผู้นำชุมชน กรรมการ สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก หน่วยงานราชการหรือผู้ที่มีความรู้ในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน ข้อมูลทางด้านสังคมและประเพณี วัฒนธรรมชุมชน ข้อมูลกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชน ข้อมูลทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน ข้อมูลสภาพปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้น วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

2. ศึกษาศักยภาพของชุมชนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยการจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับกลุ่มผู้นำ กรรมการ ผู้อาวุโส สมาชิกในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก

10 คนเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝก

3. การศึกษาสภาพปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก โดยการจัดเวทีกลุ่มย่อยกับ 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ 1) กลุ่มอาชีพเกษตรกร (กลุ่มอาชีพทำนา กลุ่มอาชีพปลูกมันสำปะหลัง กลุ่มอาชีพเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม) 10 คน 2) กลุ่มอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง 9 คน 3) กลุ่มอาชีพค้าขาย 5 คน เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและรวบรวมสาเหตุของปัญหาให้ได้มากที่สุด เพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นไปได้ มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่

4. การร่วมกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมการพัฒนาชุมชนตามวิถีชีวิต ด้วยการจัดเวทีกลุ่มย่อยใช้เวลากลุ่มละ 40 นาทีกับ 3 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ 1) กลุ่มอาชีพเกษตรกร 2) กลุ่มอาชีพรับจ้าง 3) กลุ่มอาชีพค้าขาย ซึ่งเป็นขั้นตอนการร่วมกันกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่เหมาะสม เป็นไปได้และสอดคล้องกับวิถีชีวิต ศักยภาพ เพื่อบรรเทาข้อจำกัดและแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ของชุมชน

5. ประชาชนร่วมกันคัดเลือกโครงการ โดยการจัดเวทีประชุมหมู่บ้านจำนวน 3 ครั้งโดยแบ่งเป็น 3 กลุ่มอาชีพ มีผู้เข้าร่วมในเวทีคิดเป็นร้อยละ 80 ซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและประชาชนในหมู่บ้านโคกแฝก เพื่อคัดเลือกโครงการและกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ

6. ประชาชนร่วมกันวัดผลสำเร็จของโครงการ โดยคณะผู้วิจัยจะร่วมกับชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ซึ่งถือเป็นผู้ร่วมวิจัย ทำการตรวจสอบข้อมูลที่เป็นผลของการวิจัยว่าครบถ้วนถูกต้องหรือไม่ และนำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝกส่งให้กับหน่วยงานภาคราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อเผยแพร่ผลงาน และผลักดันให้แผนชุมชนที่ได้จัดทำขึ้นถูกนำไปใช้จริง อีกทั้งยังเป็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเข้มแข็งโดยการพึ่งพาอาศัยกันเอง อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกได้อย่างยั่งยืน

7. จัดทำเวทีคืนข้อมูล โดยการจัดเวทีประชุมหมู่บ้านเพื่อคืนข้อมูลให้กับประชาชนหมู่บ้านโคกแฝก โดยการนำเสนอข้อมูลให้ประชาคมกลุ่มรับฟังและนำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝกส่งให้กับหน่วยงาน

ภาคราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้แผนชุมชนที่ได้จัดทำขึ้นถูกนำไปใช้จริง

8. สรุปโครงการวิจัยฯ และเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ คณะวิจัยร่วมกันเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการ “การจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา”

ผลการวิจัย

การวิจัย “โครงการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา” สามารถแสดงผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. ผลของการศึกษาวิถีชีวิตและศักยภาพของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา แบ่งได้ 2 ประเด็น ได้แก่

1.1 วิถีชีวิตชุมชน ด้านกายภาพพบว่า หมู่บ้านโคกแฝก มีสภาพดินที่ดี ส่งผลให้ประชาชนซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำเกษตรกรรมได้ผลผลิตที่ดี ด้านเศรษฐกิจ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านโคกแฝกประกอบอาชีพเกษตรกรรมควบคู่ไปกับอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง โดยชาวบ้านในรุ่นบิดาและมารดามักประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนรุ่นลูกมักประกอบอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง รายได้ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างทั่วไปและการผลิตด้านการเกษตร ซึ่งนับว่ามีบทบาทสำคัญมากต่อเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ของ

ประชาชนหมู่บ้านโคกแฝก คนในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานร้อยละ 62 วัยเรียนร้อยละ 23 และวัยผู้สูงอายุร้อยละ 15 จากการจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับผู้นำและกรรมการหมู่บ้าน 10 คน พบว่า หมู่บ้านโคกแฝกแบ่งวิถีชีวิตของคนในวัยทำงานตามกลุ่มอาชีพที่สำคัญ 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 63 กลุ่มอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง คิดเป็นร้อยละ 32 และกลุ่มอาชีพค้าขายในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 5 โดยกลุ่มเกษตรกรรมมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ ปัจจุบันการทำการเกษตรโดยใช้สารเคมีค่อนข้างมาก การประกอบอาชีพในหมู่บ้านโคกแฝก ส่วนใหญ่ไม่ได้ยึดติดหรือประกอบอาชีพการเกษตรเพียงอาชีพเดียว เพราะรายได้ไม่พอเพียง บางครั้งเงินหมุนเวียนขาดมือไม่พอใช้ในครอบครัว จึงต้องหันไปประกอบอาชีพเสริมได้แก่ รับจ้าง หรือมีกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายกลุ่มเช่น การผลิตปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยเคมี เป็นต้น เป็นที่สังเกตว่าเยาวชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านโคกแฝกหันไปประกอบอาชีพรับจ้าง หรือทำงานในโรงงานเพิ่มมากขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวจึงส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝกมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากเพราะการรับวัฒนธรรมสมัยใหม่มาใช้ค่อนข้างมาก เช่น การซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าเพื่ออำนวยความสะดวก ใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อความรวดเร็วด้านผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น

1.2 ศักยภาพของชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปในภาพรวม ดังนี้

ตารางที่ 1 ศักยภาพของชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา

ประเด็นศักยภาพ	ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก
1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ	1.1 สภาพที่ดินภายในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก เป็นดินที่มีลักษณะดินร่วนปนทราย และมีดินนาเป็นดินเหนียวหรือร่วนปนเหนียว มีสภาพดินดีไม่เค็ม ส่งผลให้ทำการเกษตรได้ผลดี สามารถปลูกพืชและทำการเกษตรกันมาก 1.2 มีทรัพยากรแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค แหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชน คือ บ่อน้ำต้นสวนตัว 22 บ่อ, บ่อน้ำต้นสาธารณะ 2 บ่อ, บ่อน้ำบาดาลสวนตัว 7 บ่อ, บ่อน้ำบาดาลสาธารณะ 1 บ่อ, สระน้ำ 3 สระ คลองน้ำ 1 แห่ง มีระบบน้ำประปาหมู่บ้านและอาศัยแหล่งน้ำจากคลองชลประทานใช้ทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี
2. ด้านการศึกษา	2.1 หมู่บ้านโคกแฝกมีโรงเรียนบ้านโคกแฝกใช้หลักสูตรสถานศึกษาพุทธศักราช 2544 จัดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเปิดสอนระดับอนุบาล-ประถมศึกษา มีนักเรียน 90 คน ข้าราชการครู 7 คน นักการภารโรง 1 คน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็นศักยภาพ	ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก
3. ด้านเศรษฐกิจชุมชน	3.1 ประชาชนในหมู่บ้านโคกแฝก ส่วนใหญ่ร้อยละ 62 อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดข้อได้เปรียบในการพัฒนาศักยภาพและการฝึกอาชีพของประชาชน 3.2 มีที่ดินเป็นของตนเองเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 85.71 3.3 ศักยภาพการประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ เช่น ทำปุ๋ยชีวภาพซึ่งสร้างรายได้ประมาณ 30,000 บาทต่อปีหรือกลุ่มไข่เค็มดินปลวก 50,000 บาทต่อปี เป็นต้น 3.4 มีการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อจัดการร่วมกันเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับคนในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนเงินล้าน กลุ่มฉาบปทกิจหมู่บ้าน เป็นต้น
4. ด้านการประกอบอาชีพ	4.1 ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม - มีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้แก่ ทำนา ทำไร่มันสำปะหลัง เลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 63 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพเกษตรมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ได้ - ศักยภาพของผู้นำชุมชน เช่น ผู้นำกลุ่มไข่เค็มดินปลวก ผู้ใหญ่บ้านประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเคยเป็นอดีตรองประธานฟาร์มโคนมแห่งประเทศไทย ทำให้มีเครือข่ายกลุ่มอาชีพ ผู้นำกลุ่มปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น 4.2 ผู้ประกอบอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง - มีผู้ประกอบอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้างร้อยละ 32 ของครัวเรือนทั้งหมดและมีกลุ่มวัยเรียนร้อยละ 23 ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ มีความพร้อมที่ในการรับการพัฒนาความรู้ และมีความพร้อมในการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพและเสริมสร้างผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้าน 4.3 ผู้ประกอบอาชีพค้าขาย/ร้านค้าในชุมชน - มีผู้ประกอบอาชีพค้าขายคิดเป็นร้อยละ 5 ของครัวเรือน ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาปริญญาตรี มีความพร้อมที่จะได้รับการส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อการจำหน่าย เช่น การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำไข่เค็มดินปลวก เป็นต้น
5. ด้านโครงสร้างและบทบาทขององค์กรชุมชน	5.1 คณะกรรมการหมู่บ้านโคกแฝกมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารอย่างชัดเจน 5.2 การจัดตั้งกลุ่มองค์กรในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกมีความหลากหลายและยังดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องเช่น กลุ่มอาสาสมัครชุมชน กลุ่มเยาวชน กลุ่มไข่เค็มดินปลวก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตปัจจุบันมีเงินทุนประมาณ 2,201,6380 บาท กลุ่มประปาหมู่บ้าน กลุ่มฉาบปทกิจหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนเงินล้าน กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น
6. ด้านบทบาทของผู้นำชุมชน	6.1 ผู้นำในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกมีศักยภาพและเป็นที่เคารพเชื่อถือและยอมรับของคนในชุมชนเช่น นายศิริชัย ชื่นบัวทอง ผู้ใหญ่บ้าน มีประสบการณ์การทำฟาร์มโคนม โคเนื้อ, นายเจริญ ชาญสูงเนินมีความเชี่ยวชาญด้านเกษตร เพาะปลูก ขยายพันธุ์ เลี้ยงเป็ดเทศ เลี้ยงไก่, นางศรีไพร ชาญสูงเนินมีความรู้วิทยาศาสตร์หมอฟัน การตั้งศาลพระภูมิ, นางสาวหยด สุขสูงเนินมีภูมิปัญญาด้านการทำไข่เค็มดินปลวก เป็นต้น
7. ด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณี	7.1 หมู่บ้านโคกแฝกมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทำบุญวันสารทไทย ประเพณีบุญข้าวสราท เป็นต้น 7.2 ชาวบ้านมีความสามัคคีในการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ทำขนมมนมข้าว ขนมนเทียนเพื่อกราบไหว้ศาลตาปู่ประจำหมู่บ้าน มีการทรงเจ้าเข้าผี บูชาผีมอญ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวบ้านเข้าร่วมทุกครัวเรือน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็นศักยภาพ	ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก
8.ด้านความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	8.1 ประชาชนในหมู่บ้านโคกแฝกมีผู้มีความรู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายด้าน เช่น องค์ความรู้ด้านการทำฟาร์มโคนม โคเนื้อ การปลูกผัก การเพาะเห็ดนางฟ้า การแสดงลิเก การผลิตปุ๋ยชีวภาพ การถนอมอาหาร การทำไข่เค็มดินปลวก การนวดแผนไทย รวมถึงความสามารถทางด้านพิธีกรรมศาสนา เป็นต้น
9. ด้านระบบการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน	9.1 หมู่บ้านโคกแฝกได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องเช่น ได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาเพราะมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงเรียนบ้านโคกแฝก, พัฒนากลุ่มอาชีพไข่เค็มดินปลวก เป็นต้น
10. ด้านสาธารณสุข	10.1 หมู่บ้านโคกแฝกมีสาธารณสุขมูลฐานชุมชนบ้านโคกแฝกและมีกลุ่มอาสาสมัครชุมชนที่เข้มแข็ง
11. ด้านการคมนาคม	11.1 มีถนนคอนกรีตและถนนลาดยางภายในหมู่บ้านที่เชื่อมต่อเส้นทางสายหลักของตำบล 11.2 มีรถประจำทางผ่านตลอดเวลาและมีรถประจำทาง 3 สาย ได้แก่ รถใหญ่ 2 สาย คือ สายศรีจันทร์-โคกกรวด- กุดปลาแข้ง และสายตำบลขุนทดผ่านข้ามทะเลสาบโดยออกเดินทางทุก 40 นาที ส่วนรถเล็กมีรถสองแถว สีน้ำเงิน ขาว เดินทางระหว่าง บขส.ใหม่- บึงอ้อ ข้ามทะเลสาบ จะออกเดินทางทุก 20 นาที ส่งผลให้การติดต่อคมนาคมเกิดความสะดวกสบาย

2. ผลการศึกษาการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า แผนชุมชนที่เกิดจากหน่วยงานภาครัฐการไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านโคกแฝกได้แสดงความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนไว้อย่างน่าสนใจว่า “สิ่งสำคัญที่หน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมการจัดทำแผนก็คือแผนที่ต้องเป็นแผนที่ทำแล้วชาวบ้านยอมรับ ทำแล้วมันสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเรา ซึ่งก็คือ อาชีพหลักก็คือ เกษตรกรรม รับจ้าง และต้องการให้ส่งเสริมกลุ่มอาชีพอย่างจริงจัง” ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research: PAR) ในการจัดทำแผนชุมชน 6 ขั้นตอน ผลการศึกษา มีดังนี้

2.1 จากการศึกษาบริบทของชุมชนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา ทำให้คนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกเกิดการประสานความร่วมมือ ความเข้าใจในกรอบการทำวิจัยและทำให้ได้คลังข้อมูลบริบทชุมชน เช่น วิถีชีวิตชุมชน ประชากร เศรษฐกิจชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน และศักยภาพต่อการพัฒนาชุมชน

2.2 จากการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก พบว่า ผู้ประกอบอาชีพตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้ง 3 กลุ่ม ประสบปัญหาจำนวน 9 ด้านโดยจำแนก

ประเด็นปัญหาตามกลุ่มอาชีพ ได้ดังนี้ กลุ่มอาชีพเกษตรกรมีปัญหาที่เกิดขึ้น 30 ประเด็น เช่น กลุ่มอาชีพเกษตรกรไม่มีความรู้เกี่ยวกับโรคพืช เช่น โรคเหี่ยวแห้ง โรคใบร่วง เป็นต้น โรคที่เกิดจากการเลี้ยงโค เช่น โรคเท้าเปื่อย ปากเปื่อย เป็นต้น กลุ่มรับจ้าง/ลูกจ้าง มี 19 ประเด็น ปัญหา เช่น การผูกขาดแรงงาน การรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพยังไม่ประสบผลสำเร็จ เป็นต้น และกลุ่มค้าขาย/ร้านค้ามีปัญหา 17 ประเด็นเช่น ต้นทุนสินค้าที่จำหน่ายมีราคาค่อนข้างสูง เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้าไปซื้อเนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ที่ตลาดในตัวเมืองเพื่อนำมาจำหน่ายให้กับคนในชุมชน เป็นต้น กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพแต่ละกลุ่มได้มีส่วนร่วมกับการวิจัยในการค้นหาสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน เรียนรู้ปัญหาโดยการประเมินปัญหาตามวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มอาชีพ พร้อมทั้งประเมินศักยภาพความเป็นไปได้ในด้านทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่เป็นไปได้และเหมาะสม

2.3 จากการเปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มอาชีพมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหานั้น พบว่า ประชาชนในแต่ละกลุ่มอาชีพมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นเพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินงานและการพัฒนาที่เหมาะสมกับวิถีชีวิต ศักยภาพ ความพร้อมของชุมชนในแต่ละกลุ่มอาชีพ ดังนั้น กลุ่มผู้ประกอบการเกษตรกร เสนอแนวทางแก้ไข

ปัญหา 39 ข้อ เช่น ให้นหน่วยงานภาคราชการเข้ามาให้ความรู้ภาคปฏิบัติอย่างจริงจังเพื่อแก้ไขโรคระบาดที่เกิดขึ้น เป็นต้น กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา 28 ข้อ เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมตามความถนัดของแต่ละคน การจัดอบรมพัฒนทักษะฝีมือแรงงาน เช่น คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขายเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา 29 ข้อ เช่น อบรมส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้เพื่อจำหน่ายในชุมชน เป็นต้น ซึ่งการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหของแต่ละกลุ่มอาชีพ จะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ โดยการประเมินความต้องการตามวิถีชีวิตการประกอบอาชีพชุมชน

2.4 จากการเปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มอาชีพมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม การพัฒนาชุมชนตามวิถีชีวิต ด้วยการใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นของประชาชนแต่ละกลุ่มอาชีพร่วมกันกับคณะผู้วิจัยและนักพัฒนาในการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่เหมาะสม เป็นไปได้ ทั้งนี้ยังมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและศักยภาพของชุมชน ทั้ง 3 กลุ่มอาชีพ ส่งผลให้ชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกได้วางแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝก 3 แผนงาน คือ 1) แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพเกษตรกรมี 9 แผนงาน 22 โครงการ 2) แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง มี 9 แผนงาน 18 โครงการ 3) แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพค้าขาย มี 9 แผนงาน 16 โครงการ

2.5 จากการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกโครงการ เพื่อคัดเลือกโครงการและกิจกรรมที่จะต้องดำเนินการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ พบว่า กลุ่มอาชีพเกษตรกรให้ความสำคัญกับแผนงานด้านโครงสร้างพื้นฐานในโครงการจัดสร้างสาธารณูปโภคเพื่อใช้ในภาคการเกษตร กลุ่มอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้างให้ความสำคัญกับแผนงานด้านการประกอบอาชีพในโครงการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง กลุ่มอาชีพค้าขายให้ความสำคัญกับแผนงานด้านโครงสร้างพื้นฐานและแผนงานด้านเศรษฐกิจชุมชนส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมเพื่อการจำหน่าย

2.6 จากการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวัดผลสำเร็จของโครงการ ทำให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก นอกจากนี้ยังร่วมกันผลักดันให้หน่วยงานภาคราชการที่เกี่ยวข้องได้นำแผนชุมชนที่ได้จัดทำขึ้นไปใช้ปฏิบัติจริงเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกต่อไป

จากการดำเนินงานตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝกที่กล่าวข้างต้น ส่งผลให้เกิดแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตามกลุ่มอาชีพของคนในหมู่บ้านโคกแฝก 3 แผนงาน ซึ่งแต่ละแผนงานสามารถแบ่งออกได้ 9 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝก

แผนงาน	โครงการ		
	ผู้ประกอบการเกษตร	ผู้ประกอบการรับจ้าง/ลูกจ้าง	ผู้ประกอบการค้าขาย
1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	1.1 การสร้างรางระบายน้ำเพื่อใช้ทางการเกษตร	1.1 การจัดบริการรถรับ-ส่งจากหมู่บ้านไปยังโรงงาน	1.1 ขยายเขตไฟฟ้าเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ
	1.2 การขยายเขตไฟฟ้าเพื่อใช้ในการเกษตร	1.2 การปรับปรุงถนนลูกรัง พร้อมใส่ดวงโคมไฟฟ้าสาธารณะ	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

แผนงาน	โครงการ		
	ผู้ประกอบการ	ผู้ประกอบการรับจ้าง/ลูกจ้าง	ผู้ประกอบการค้าขาย
2. ด้านประกอบอาชีพ	2.1 การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ทำนา 2.2 การปลูกพืชผสมผสาน 2.3 พัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง 2.4 ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม 2.5 ส่งเสริมการรวมกลุ่มขายผลผลิตทางการเกษตร	2.1 ปลูกจิตสำนึกการใช้ชีวิตตามหลักการพึ่งพาตนเอง 2.2 ส่งเสริม การรวมกลุ่มประกอบอาชีพเพื่อเสริมสร้างผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้าน 2.3 จัดอบรมพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน เช่น เย็บผ้า นวดแผนไทย เป็นต้น	2.1 ตลาดนัดชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก 2.2 อบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน 2.3 สร้างเครือข่ายตลาดนัดระหว่างหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล
3. ด้านเศรษฐกิจชุมชน	3.1 การจัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพเกษตรกร 3.2 ส่งเสริมอาชีพเกษตรกร ในครัวเรือน 3.3 จัดตั้งกองทุนเพื่อบริการ เงินทุนเพื่อใช้ประกอบอาชีพ ทางการเกษตรด้วยการให้บริการ เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ	3.1 จัดตั้งและพัฒนา กลุ่มอาชีพ รับจ้าง 3.2 จัดตั้งกองทุนสนับสนุน เพื่อใช้ประกอบอาชีพสำหรับเยาวชน 3.3 จัดอบรมให้ความรู้เรื่อง การทำบัญชีครัวเรือนและการออม	3.1 การจัดตั้งกลุ่มและพัฒนา กลุ่มอาชีพค้าขาย/ร้านค้า 3.2 ส่งเสริมการประกอบ อาชีพเสริมได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ การถนอมอาหารการปลูกผัก ปลอดสารพิษเพื่อการจัด จำหน่าย
4. ด้านการศึกษา	4.1 ส่งเสริมความรู้เรื่องเกษตร อินทรีย์ให้แก่กลุ่มเกษตรกร 4.2 การทัศนศึกษาดูงานด้าน การเกษตรอินทรีย์หรือเกษตร ผสมผสาน	4.1 จัดสวัสดิการศึกษาก่อน หลานในชุมชน 4.2 จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้อาชีพ เกษตรกรรมของบรรพบุรุษในชุมชน	4.1 ส่งเสริมความรู้ในด้าน การบริหารจัดการและการเป็น ผู้ประกอบการ
5. ด้านการเมืองการปกครอง	5.1 ปลูกฝังแนวคิดที่ถูกต้อง ทางด้านการเมือง และการปกครองท้องถิ่น 5.2 จัดอบรมเรื่องผู้นำกับ ธรรมาภิบาล	5.1 ปลูกฝังแนวคิดที่ถูกต้องใน การใช้สิทธิของตน	5.1 อบรมองค์การการเมืองสีขาว ปลอดการซื้อสิทธิ ขายเสียง 5.2 ปลูกฝังแนวคิดที่ถูกต้องใน การใช้สิทธิของตน
6. ด้านวัฒนธรรมและประเพณี	6.1 ส่งเสริมการใช้และอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ทางการเกษตร	6.1 ส่งเสริมให้อนุรักษ์วัฒนธรรม ท้องถิ่นได้แก่ ลิเกและการลงแขก เกี่ยวข้าว	6.1 การสืบวัฒนธรรม และประเพณีของคนในท้องถิ่น
7. ด้านสวัสดิการ/สาธารณสุข (อสม.)	7.1 มาตรการลดการใช้สารเคมีใน การเกษตร 7.2 จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน	7.1 ชุมชนปลอดยาเสพติด 7.2 จัดตั้งกองทุนสวัสดิการทาง สังคมแก่ผู้ประกอบการรับจ้าง 7.3 การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ	7.1 สร้างจิตสำนึกในการเลิก ยาเสพติด 7.2 จัดตั้งกองทุนสวัสดิการ สงเคราะห์เด็กและผู้สูงอายุใน ชุมชน
8. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	8.1 การปลูกต้นไม้ริมทางเพิ่มให้ เป็นป่าชุมชน 8.2 การลดใช้สารเคมี โดยการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ 8.3 จัดแยกขยะเพื่อนำไปใช้ ประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ย เป็นต้น 8.4 แปรรูปมูลสัตว์มาทำปุ๋ย	8.1 ชุมชน 1 คนงาน เพื่อการจัดเก็บขยะในครัวเรือน และชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก 8.2 จัดอบรมการคัดแยกขยะด้วย ตนเองเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่	8.1 รักโลก รักสิ่งแวดล้อมลด การใช้ถุงพลาสติก 8.2 อบรมการใช้ประหยัดน้ำ ไฟ น้ำมันเชื้อเพลิง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

แผนงาน	โครงการ		
	ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร	ผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง	ผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย
9. ด้านการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเสริม	9.1 พัฒนากลุ่มอาชีพปศุสัตว์ภาพและจัดตั้งศูนย์สาธิตและผลิตปศุสัตว์ภาพของหมู่บ้าน	9.1 พัฒนาอาชีพด้านเกษตรกรรมให้กลุ่มเยาวชน	9.1 อบรมพัฒนาคุณภาพด้านผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์ 9.2 อบรมการบริหารจัดการกลุ่มและส่งเสริมการตลาด
รวม	22 โครงการ	18 โครงการ	16 โครงการ

สรุปผล

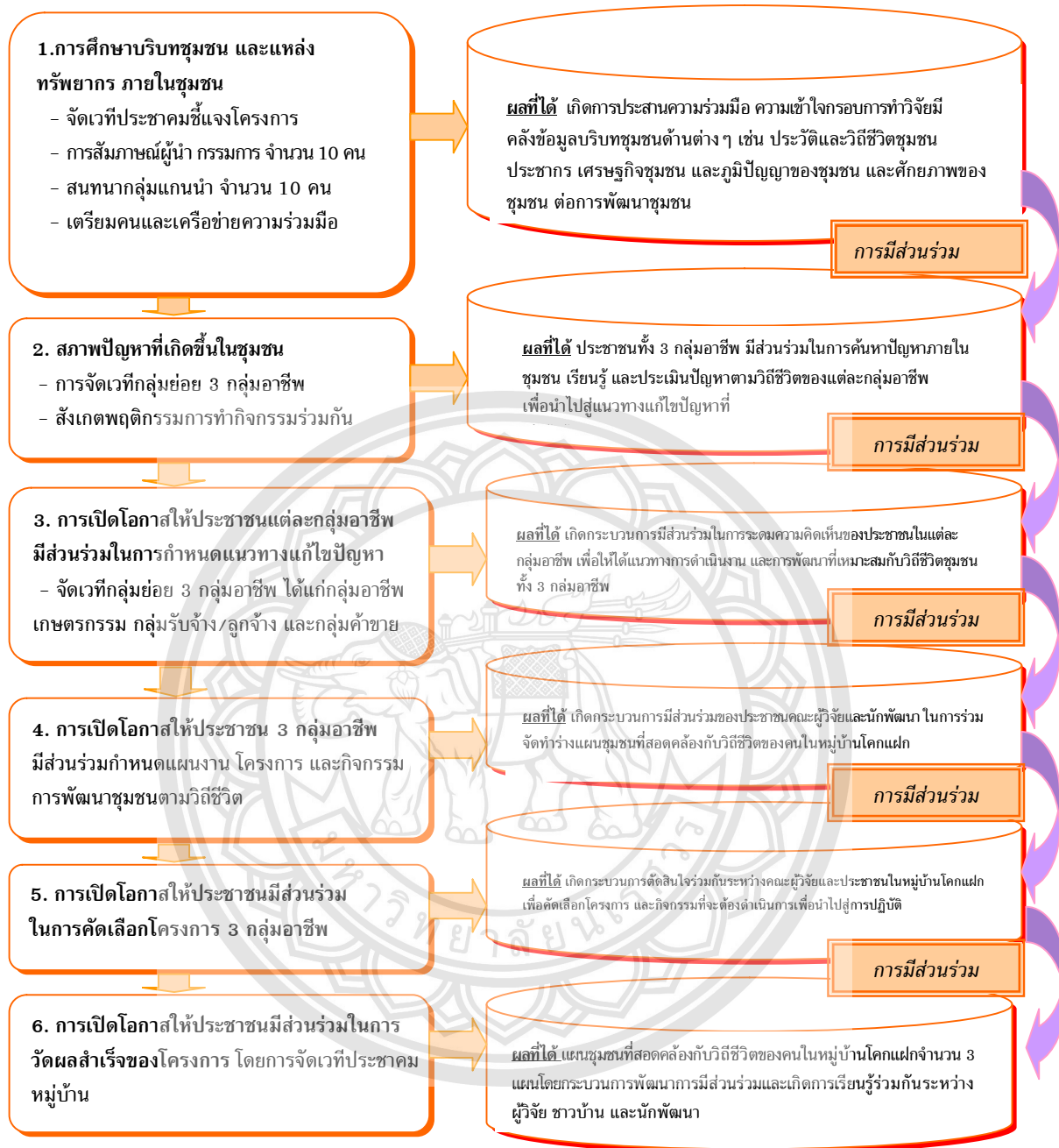
1. วิถีชีวิตและศักยภาพของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา แบ่งได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1.1 วิถีชีวิตชุมชน ชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกมีพื้นที่ครอบครอง 4,085 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทางการเกษตร 3,627 ไร่ พื้นที่อาศัย 300 ไร่ พื้นที่สถานประกอบการศึกษา 20 ไร่ พื้นที่ศาสนสถาน 20 ไร่ พื้นที่สาธารณะ 98 ไร่ พื้นที่ราชพัสดุ 20 ไร่ และมีกรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดินที่ทำกินของตนเองร้อยละ 85.71 มีที่ทำกินแต่ต้องเช่าเพิ่มบางส่วน ร้อยละ 8.57 และไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเองร้อยละ 14.29 เมื่อพิจารณาถึงรายได้รวมต่อปี ของ คนใน หมู่บ้าน เท่ากับ 35,997,620.00 บาท คิดรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปี เท่ากับ 156,511.39 บาทและรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีเท่ากับ 42,854.31 บาท สำหรับแหล่งที่มาของรายได้ พบว่าส่วนใหญ่มาจากผลผลิตทางการเกษตรและการรับจ้างทั่วไป ซึ่งนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของหมู่บ้านโคกแฝกและการใช้ชีวิตส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน สามัคคีกันในเรื่องการศึกษา

วัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมีความร่วมมือเป็นอย่างดีระหว่างวัดและชาวบ้านเมื่อมีประเพณีสำคัญและการประกอบอาชีพในแต่ละครัวเรือนจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง และกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขาย นอกจากนี้ ยังมีผู้ประกอบการอาชีพเสริมต่างๆ เช่น การผลิตปศุสัตว์ภาพ ปุ๋ยเคมี การผลิตไข่เค็มดินปลวก เป็นต้น

1.2 ศักยภาพของชุมชน สามารถสรุปได้เป็น 11 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษา เศรษฐกิจชุมชน การประกอบอาชีพ โครงสร้างและบทบาทขององค์กรชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน สังคม วัฒนธรรมและประเพณี ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน สาธารณสุข และคมนาคม

2. ผลการศึกษาการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา สามารถสรุปเป็นภาพโดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปที่ 1 ผลการศึกษาการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

จากกระบวนการมีส่วนร่วมข้างต้น ส่งผลให้เกิดแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ซึ่งมีความแตกต่างจากแผนที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐที่ส่วนใหญ่มีแต่แผนงานทางด้านโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลเกี่ยวกับแผนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมระหว่างคณะผู้วิจัยกับคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก โดยแบ่งตามวิถีชีวิตของกลุ่มอาชีพ 3 แผนงานดังนี้

1. แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพเกษตรกร มีจำนวน 9 แผนงาน 22 โครงการ ซึ่งแผนงานและโครงการที่กลุ่มอาชีพเกษตรกรให้ความสำคัญที่สุด ได้แก่ แผนงานด้านโครงสร้างพื้นฐานในโครงการจัดสร้างสาธารณูปโภคเพื่อใช้ในภาคการเกษตร

2. แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง มีจำนวน 9 แผนงาน 18 โครงการ ซึ่งแผนงานและโครงการที่กลุ่มอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้างให้ความสำคัญที่สุดได้แก่ แผนงานด้านการประกอบอาชีพในโครงการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง

3. แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพค้าขาย มีจำนวน 9 แผนงาน 16 โครงการ ซึ่งแผนงานและโครงการที่กลุ่มอาชีพค้าขายให้ความสำคัญที่สุดได้แก่ แผนงานด้านโครงสร้างพื้นฐานและแผนงานด้านเศรษฐกิจชุมชนส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมเพื่อการจัดจำหน่าย

จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 แผนงานนี้ เกิดจากการที่ประชาชนในแต่ละกลุ่มอาชีพมีส่วนร่วมกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรมที่เหมาะสม เป็นไปได้และสอดคล้องกับวิถีชีวิตการประกอบอาชีพและคำนึงถึงศักยภาพของชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษา การประกอบอาชีพ ความเข้มแข็งของบทบาทขององค์กรชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมในด้านวัฒนธรรมและประเพณี ผู้มีความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนหลายท่าน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้แผนที่ได้สามารถนำมาเป็นแนวทางให้คนในชุมชนขับเคลื่อนตนเองได้และเกิดการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเข้มแข็งโดยการพึ่งพาอาศัยกันเอง อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง “โครงการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วยการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ตำบลขามทะเลสอ อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา” ผู้วิจัยสามารถนำมากอภิปรายผล ดังนี้

1. การใช้ชีวิตของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกจะอาศัยอยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ ลักษณะครอบครัวขยาย เมื่อมีประเพณีต่างๆ ก็จะมีการรวมตัวกัน เรียนรู้ร่วมกันของชาวบ้านหมู่บ้านโคกแฝก มีการช่วยเหลือกันในดวงพี่น้องและบ้านใกล้เคียงด้วยความเต็มใจ แสดงถึงความมีน้ำใจ เอื้ออาทรต่อกัน มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเอื้อจิต บุรณเจริญและวิลาวัณย์ กล้าแรง (2541) ที่กล่าวว่า วิถีชีวิตไทยในชนบทมีการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย อาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ มีการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อต่างๆ มาสู่ลูกหลาน มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมความเชื่อ ดังนั้นประชาชนส่วนใหญ่เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ จะหันหน้าไปพึ่งวัด ส่วนวิถีชีวิตเกี่ยวกับการประกอบอาชีพที่สำคัญของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มอาชีพเกษตรกร กลุ่มอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้างและกลุ่มอาชีพค้าขายในชุมชน ลักษณะวิถีชีวิตการประกอบอาชีพของชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกทั้ง 3 กลุ่มนั้น แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันไปแต่ก็แสดงถึงภูมิปัญญาของชุมชนในการปรับวิถีการทำงานให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือความต้องการของตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

2. ศักยภาพของชุมชนมีหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีสภาพดินดีไม่เค็ม ส่งผลให้ทำการเกษตรได้ผลดี ด้านการศึกษา มีโรงเรียนบ้านโคกแฝก ซึ่งถือเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ด้านการประกอบอาชีพของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก สามารถแบ่งตามวิถีชีวิตได้ 3 กลุ่ม คือ 1) ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร มีประสบการณ์ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพเกษตรมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และสามารถนำมาถ่ายทอดให้กับคนรุ่นใหม่ได้ 2) กลุ่มผู้ประกอบการรับจ้าง/ลูกจ้าง ส่วนใหญ่เป็นคนรุ่นใหม่

มีความพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะฝีมือแรงงาน และความพร้อมในการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ เพื่อเสริมสร้างผลิตภัณฑ์ในหมู่บ้าน 3) กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพค้าขายในชุมชน มีศักยภาพในการได้รับการส่งเสริมให้การแปรรูปจากผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อการจัดจำหน่าย เช่น ปลูกผักปลอดสารพิษ การทำไข่เค็มดินปลวก และการถนอมอาหาร เป็นต้น

3. ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกส่งผลให้ชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกเกิดแผนชุมชนตามวิถีชีวิตของกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพ 3 แผนงาน ได้แก่ แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง และแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในกลุ่มอาชีพค้าขาย โดยแผนที่ได้จะมีความแตกต่างจากแผนที่หน่วยงานภาครัฐการจัดทำขึ้นเพราะแผนของหน่วยงานภาครัฐเป็นแผนที่ทำเพื่อประกอบการจัดสรรงบประมาณ (จารุพงศ์, 2550) ที่ชุมชนเป็นเพียงผู้ที่เฝ้ารอรับการพัฒนา ทำให้ผลที่ออกมาจึงมีทั้งตรงความต้องการและไม่ตรงความต้องการของชุมชน และส่วนใหญ่เป็น แผนงานด้านโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น เช่นงานวิจัยของ ทวีศิลป์ กลุณภาดล (2550) ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนชุมชนเพื่อการบูรณาการสู่การวางแผนพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการวางแผนชุมชนอยู่ในระดับปานกลางและไม่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ในขณะที่ แผนชุมชนที่คณะผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นนี้เป็นแผนที่ยึดตามวิถีชีวิตและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก ได้แก่ เงินทุน ทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเตื่อนใจ อุ่นจันทร์ (2549) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลวังพิรุณ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร การจัดทำแผนแม่บทชุมชนต้องใช้ทุนซึ่งเป็นศักยภาพหลักที่จะนำมาแก้ไขปัญหโดยให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมหาแนวทาง / กิจกรรมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้มีการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง และถูกต้อง พยายามกระตุ้น สร้างความเชื่อมั่น ภูมิใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และศักยภาพของตนเอง โดยการเปิด

โอกาสให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ยอมรับข้อเสนอแนะและการตัดสินใจร่วมกับประชาชนอย่างจริงจัง รวมถึงสร้างการเรียนรู้ร่วมกันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งส่งผลให้ประชาชนหมู่บ้านโคกแฝกเล็งเห็นความสำคัญและสมัครใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝก ผลดังกล่าวทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านโดยการอาศัยภูมิปัญญาของบรรพบุรุษการพึ่งพาอาศัยกันเอง สามารถอยู่ได้อย่างสมดุลและพอเพียงด้วยการบูรณาการภูมิปัญญาที่มีในท้องถิ่นนำไปสู่การพัฒนาชุมชน (เสรี, 2546) หมู่บ้านโคกแฝกได้อย่างยั่งยืนและเกิดความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก

ข้อเสนอแนะ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลขามทะเลสอ สำนักงานเกษตรอำเภอขามทะเลสอ พัฒนาชุมชนและผู้นำชุมชนควรผลักดันให้ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง
2. แผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโคกแฝกนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านโดยการพึ่งพาอาศัยกันเอง อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนหมู่บ้านโคกแฝกได้อย่างยั่งยืน
3. นำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้จัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนหมู่บ้านโคกแฝก และสามารถนำไปใช้กับชุมชนพื้นที่อื่น อันจะส่งผลให้ชุมชนต่างๆ ได้แผนที่มีการพัฒนาตามวิถีชีวิตของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน. (2543). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: บพิต.

จารุพงศ์ พลเดช. (2550). *คู่มือการจัดเก็บข้อมูล กชช.2 ค.* ค้นเมื่อ 30 เมษายน 2552, จาก http://www.stabundamrong.go.th/interest/cdd_plan.pdf.

เตือนใจ อุ่นจันทร์. (2549). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดทำแผนแม่บทชุมชน. กรณีศึกษา ตำบลวังพิกูล อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก.

ทวีศิลป์ กุลนาคดล. (2550). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนชุมชนเพื่อการบูรณาการสู่การวางแผนพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

นงนัท เทียงกมล. (2551). การวิจัยเชิงบูรณาการแบบองค์รวม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุริยา วีรวงศ์. (2546). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ใน การสัมมนาเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ระยอง: โรงแรมบรูคไซด์ วิลเลจ.

เสรี พงศ์พิศ. (2546). แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

องค์การบริหารส่วนตำบลขามทะเลสอ. (2552). แผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบลขามทะเลสอ (พ.ศ. 2553 - 2555) [ซีดี]. นครราชสีมา: ฝ่ายวิเคราะห์ข้อมูล องค์การบริหารส่วนตำบลขามทะเลสอ.

เอื้อจิต บุณย์เจริญ และวิลาวัณย์ กล้าแรง. (2541). วิถีคนกล้า ในการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน. อุบลราชธานี: มติชนทางไกล (บรรณาธิการ), โครงการสวัสดิการสถาบันพระบรมราชชนก. นนทบุรี: ยุทธรินทร์การพิมพ์.

Thiengkamol, N. (2005). Strengthening Community through Developing of a Learning Network Model. *Journal of Population and Social Studies*, 14, 1.

